

اندیشه نظامی نادرشاه افشار

حسین ولی‌وند زمانی^۱، اسماعیل قمریان معمره^۲

پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۰۷

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۲۴

چکیده

تبیین اندیشه‌ی نظامی یک کشور در یک دوره‌ی تاریخی و نقش آن در شکل‌گیری اندیشه‌ی دفاعی، موضوعی قابل توجه و قابل تأمل است. بُعد نظامی اندیشه‌ی دفاعی مهم‌ترین بُعد از ابعاد آن می‌باشد؛ چرا که وظیفه برقراری و حفظ امنیت کشورها، رمز بقاء آن‌ها در این بُعد تعریف می‌گردد؛ بنابراین برای بررسی عوامل و زمینه‌های پیدایش اندیشه نظامی نیازمند شناخت حوزه‌های اندیشه و مبانی آن هستیم که برای تبیین آن، افراد شاخص، سلسله‌های تاریخی و مکاتب مختلف گزینه‌های مناسبی هستند و در این میان نادرشاه افشار که یکی از نبوغ تاریخی ایران بوده، تبیین اندیشه نظامی ایشان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ بر همین اساس سؤال اصلی تحقیق، بدین صورت مطرح گردید که: «اندیشه نظامی نادرشاه افشار چگونه بوده است؟» تحقیق حاضر از نظر نوع روش، توصیفی-تحلیلی است و از آنجایی که تحقیق حاضر به دنبال شناخت تبیین اندیشه نظامی نادرشاه افشار می‌باشد، لذا از نوع موردی یا زمینه‌ای است. تحقیق حاضر از آنجایی که داده‌های کیفی تحقیق از طریق مطالعه منابع مختلف مرتبط با موضوع تحقیق، گردآوری شده، دارای رویکرد کیفی است. یافته‌های پژوهش بیانگر این است که اندیشه نظامی نادرشاه افشار، مشتمل بر سه بعد: ۱- مبانی نظری، اعتقادی و ایران‌دوستی موثر بر اندیشه‌های نظامی نادرشاه افشار با سه مولفه و ۷۸ زیرمولفه ۲- تحولات سیاسی و نظامی دوران نادرشاه افشار با دو مولفه و ۲۰ زیرمولفه ۳- تفکرات و تجارب نظامی نادرشاه افشار از جنگ‌ها با دو مولفه و ۱۰۴ زیرمولفه می‌باشد.

واژگان کلیدی: اندیشه نظامی، نادرشاه افشار، مبانی نظری و اعتقادی، تحولات سیاسی و نظامی، تفکرات و تجارب نظامی

^۱ - دانشیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا.

^۲ - دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی گرایش اندیشه نظامی (نویسنده مسئول) ایمیل نویسنده:

مقدمه

اندیشه‌ی نظامی، به دلیل اینکه امری انسانی است، علاوه بر همیشگی بودن، «همگانی» و «همه جایی» نیز می‌باشد، زیرا آدمیان در درون جوامع زندگی می‌کنند و در این جوامع، ضرورت بررسی و طرح امور نظامی به شکل اساسی و منسجم ظاهر می‌شود. همچنین اندیشه‌ی نظامی به دلیل انسانی بودن راه‌گشای انسان در زندگانی به ویژه زندگانی نظامی و امنیتی او می‌باشد. اندیشه‌ی نظامی به فرد بینشی می‌دهد که در سایه‌ی آن بتواند ضمن شناخت و تجزیه و تحلیل وضعیت دفاعی و رزمی جامعه، نیروها، امکانات و مقتضیات زمانی، جایگاه و نقش خود را مشخص نماید. بر این مبنا دانستن اندیشه‌های نظامی و دفاعی نه تنها برای نیروهای نظامی و دفاعی جامعه بلکه برای هر فردی که «دفاع» و «رزم»، به نوعی با زندگی او ارتباط امری ضروری و حیاتی محسوب می‌شود.

اندیشه‌ی نظامی ایرانیان، خصوصاً نادرشاه افشار که یک نابغه بوده، باوجود منابع بسیار غنی تاریخی که در این رابطه وجود دارد، متأسفانه دارای شکل تدوین شده‌ای نمی‌باشد. بنابراین محقق در نظر دارد با توجه به موارد بیان‌شده، اندیشه‌ی نظامی نادرشاه افشار را تبیین و تدوین نماید. شاید تاکنون به این جنبه از پیشرفت نادرشاه توجه نشده بود که او مسند خود را از شبانی به پادشاهی رسانده و این نشان دهنده عمق اندیشه‌های نظامی و سیاسی اوست که باعث شده او را به بالاترین جایگاه آن زمان جامعه برساند. ایران ده سال پیش از فتح دهلی یعنی در سال ۱۷۲۹ میلادی در وضعیتی آشفته، ناگوار و تحقیرآمیز قرار داشت. اصفهان، پایتخت ایران به مدت ۷ سال در اشغال بود. ترک‌ها و روس‌ها بخش‌های زیادی از ایالات شمالی و غربی را اشغال کرده بودند. نادر در عرض یک دهه تمام دشمنان ایران را شکست داد و این کشور را به قدرت برتر سرزمین‌های میان کوه‌های قفقاز و رود جمن تبدیل کرد. چنین کاری در تغییر کشورها رویدادی کم‌نظیر و برجسته به‌شمار می‌آید (اکس‌ورسی، م.ا، ۱۳۸۹، ۲۴-۲۵).

انتظار می‌رود با پژوهش و بررسی اندیشه‌ها و مهارت‌های نادرشاه بتوان راهکارهایی جهت بهبود شرایط ایران کنونی که در محاصره تحریم و دشمنان اسلام قرار گرفته، پیشنهاد گردد، تا بتوان گامی مثبت در جهت تبدیل ایران به قدرت منطقه برداشت. ضمن اینکه الگوسازی برای نسل جوان، تقویت حس وطن دوستی و افزایش پابندی به اعتقادات دینی از دیگر اهداف جانبی مد نظر نویسنده از تدوین این مقاله می‌باشد.

در برخی موارد مانند جنگ کرنال که مابین ایران و هند اتفاق افتاد، آرایش جنگی و راهکارهای نظامی نادرشاه افشار همچنان پس از دویست و شصت سال بر مبنای کتاب های تاریخ اروپایی در مدارس نظامی تدریس می شود، حتی تعدادی از مورخان نظامی ایران نیز به تصور صحیح بودن، آن را در کتاب های خود منعکس کرده اند (مروی، ۱۳۹۸: ۱۷)؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش، شناخت ناکافی و درک ناکامل از اندیشه نظامی نادرشاه افشار است و بر همین اساس، هدف اصلی این تحقیق «تبیین اندیشه نظامی نادرشاه افشار» می باشد.

مبانی نظری

-پیشینه شناسی:

از طریق بررسی منابع مرجع درباره موضوع تحقیق و نیز پژوهش های دانشگاهی، تعدادی از پیشینه های پژوهشی مرتبط با موضوع، به شرح ذیل ارائه شده است.

۱) سید هاشم آقاچری و همکاران، در مقاله خود با موضوع: «تاثیر سیاست نظامی گری نادرشاه افشار بر تجارت خارجی ایران» که در سال ۱۳۹۷ در فصلنامه تاریخ نامه ایران بعد از اسلام انتشار یافته، به این نتایج دست یافتند که: رویکرد نظامی گری نادرشاه که به اخذ مالیات های سنگین از تولیدکنندگان و تخریب زیرساخت های کشاورزی، تجاری و ناامنی داخلی منجر شد، کاهش تولید اصلی ترین کالاهای صادراتی ایران یعنی ابریشم و پشم را در پی داشت. کاهش کالاهای تجارتي ذکر شده باعث افزایش قیمت آن ها شد که در نتیجه تجارت خارجی ایران را تحت شعاع قرار داد. کمپانی های خارجی در این دوره متأثر از وضعیت داخلی ایران، با کاهش سودآوری مواجه شدند، در نتیجه این شرایط، سطح فعالیت ها و تعاملاتشان با ایران به میزان قابل ملاحظه ای کاهش یافت.

۲) جهانبخش ثواقب و همکاران، در مقاله ای با عنوان «سیاست نظامی نادرشاه افشار در قفقاز» که در سال ۱۳۹۸ و فصلنامه تاریخ روابط خارجی انتشار یافته در نتایج پژوهش خود به این موارد اشاره نمود: سقوط دولت صفوی در ایران و فقدان حکومت مرکزی قدرتمند، قفقاز را صحنه منازعات و رقابت دولت های عثمانی و روسیه با ایران نمود. دولت عثمانی به بهانه حمایت از هم کیشان سنی خود و دولت روسیه به بهانه حمایت از مسیحیان قفقاز، شروع به قدرت نمایی و تصرف نواحی مختلف این منطقه کردند. ظهور نادر در صحنه سیاسی ایران سبب شد که این دولت ها، بر سر مسائل قفقاز با وی وارد منازعات جدی و بلندمدت شوند. نادرشاه به مدت یک

دهه با جنگ‌های طولانی مدت در اران، شروان، ایروان، گرجستان و داغستان توانست حاکمیت ایران بر قفقاز را احیاء کند. هدف این مقاله، بررسی فتوحات سیاسی و نظامی نادر، پیش و پس از رسیدن به سلطنت در منطقه قفقاز است که به روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است. یافته پژوهش حاضر حاکی از آن است که سیاست‌های واقع‌گرایانه و حساب‌شده نادرشاه در قفقاز، ضمن برقراری حاکمیت دگرباره ایران بر این منطقه، جدایی قفقاز از ایران را تا اوایل دوره قاجاریه به تعویق انداخت.

۳) هومان محمدی شرف آباد و همکار در مقاله خود با عنوان «نیروی دریایی تجاری-نظامی ایران در خلیج فارس در عصر نادرشاه افشار» که در سال ۱۳۹۹ و در فصلنامه مطالعات خلیج فارس انتشار یافته به این نتایج دست یافتند: مقارن با روی کار آمدن نادرشاه افشار در ایران (قرن دوازدهم هجری/هجدهم میلادی) خلیج فارس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شد. کمپانی‌های هند شرقی اروپایی (انگلیس، هلند و فرانسه) و نیز همسایگان ایران (ترکیه عثمانی و عمان) در این مقطع فعالانه به دنبال اهداف سیاسی و تجاری خود در خلیج فارس بودند. نادرشاه با اشراف بر این موضوع، با کاهش نفوذ سیاسی و نظامی عثمانی و عمان در خلیج فارس و سرزمین‌های مجاور آن و همچنین افزایش تجارت بازرگانی خلیج فارس که بیشتر در دست کمپانی‌های هند شرقی اروپایی بود، روابط خارجی خود را بیشتر از هر حوزه دیگر در خلیج فارس متمرکز کرد. این مقاله به شیوه توصیفی-تحلیلی با ارایه چشم‌اندازی از فراز و نشیب‌های روابط سیاسی و تجاری، به بازتاب اهمیت خلیج فارس در روابط خارجی ایران و همچنین سابقه کشتی‌سازی و اهمیت نیروی دریایی ایران عصر نادری، در خلیج فارس می‌پردازد.

- مفهوم شناسی:

تبیین: اصطلاح تبیین فرایندی است، عقلی-تحقیقی (معرفتی) که براساس دلیل و برهان و به شیوه‌ای منسجم و منطقی، به بررسی جنبه یا جنبه‌های گوناگون یک مسئله پرداخته و از پیدایش مسأله‌ی مجهول یا امر مبهم، به وجود می‌آید. (جمشیدی، ۱۳۹۹، ۷۰).

اندیشه: اندیشه عبارت است از مجموعه تلاش‌های ذهنی دارای انسجام منطقی، چارچوب مشخص، مبنا، مستدل و با اهمیت درباره‌ی موضوعاتی خاص چون سیاست، اقتصاد، جامعه، فرهنگ، دفاع، نظام و... (درویشی سه تالانی و نقدی عشرت‌آباد، ۱۳۹۶: ۱۴).

اندیشه نظامی: به مجموعه‌ای از تفکرات مرتبط با امور نظامی (مبانی، اصول، مفاهیم و دیدگاه‌های مرتبط با دکترین‌ها، استراتژی‌ها، تاکتیک‌ها و فلسفه‌های جنگ و دفاع و ...) است که چگونگی تشکیل به کارگیری قدرت نظامی را برای تحقق اهداف نظامی در راستای تحقق امنیت ملی بیان می‌کند. این تفکر دارای ویژگی‌های منسجم، مستدل، اصولی و مبنایی و مهم و دارای چهارچوب نظری است. (آقامحمدی، ۱۴۰۳: ۱۹)

مبانی نظری اندیشه نظامی

اندیشه نظامی به مجموعه اصول، نظریه‌ها و روش‌هایی اطلاق می‌شود که جهت برنامه‌ریزی، اجرا و تحلیل عملیات نظامی در سطوح کلان و خرد به کار می‌رود. این مفهوم، بر پایه تجربه‌های تاریخی، تحولات فناوری، و الزامات امنیتی مدرن شکل می‌گیرد. (Smith & Lee, 2021) در رویکرد نوین، اندیشه نظامی تنها محدود به جنگ افزارهای سنتی نیست، بلکه حوزه‌هایی مانند جنگ سایبری، عملیات چنددامنه‌ای، و مدیریت بحران‌های امنیتی غیرمتعارف را نیز دربر می‌گیرد. (Johnson et al., 2020)

اندیشه نظامی به مجموعه اصول، نظریه‌ها و روش‌های برنامه‌ریزی، اجرا و تحلیل عملیات دفاعی و امنیتی گفته می‌شود که بر پایه تجربه‌های تاریخی، نیازهای جغرافیایی-استراتژیک، و تحولات فناوری در یک کشور شکل می‌گیرد (رضایی و موسوی، ۱۴۰۰). در رویکرد ایرانی، این مفهوم علاوه بر ابعاد کلاسیک دفاعی، بر مقاومت، نوآوری بومی، و امنیت نرم (مانند جنگ روانی و رسانه‌ای) تأکید ویژه دارد (حسینی و جعفری، ۱۳۹۹).

اندیشه نظامی را میتوان به مثابه مثلثی تصور نماییم که سه عنصر مبانی نظری و عقیدتی، تفکرات و تجارب نظامی و تحولات سیاسی و نظامی (مبانی سیاسی- نظامی) سه رأس آن را تشکیل میدهند.

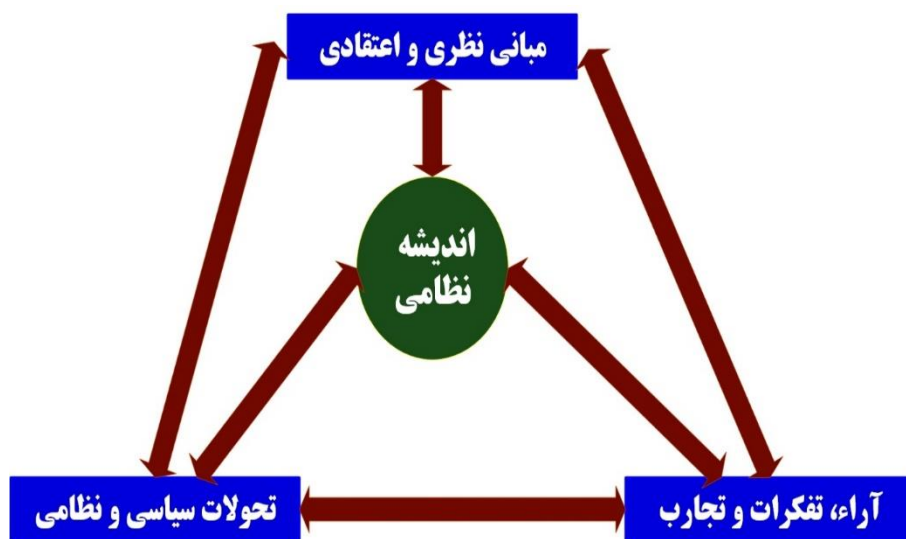
چارچوب نظری تحقیق

با توجه به اینکه فیض معتقد است که موضوع اندیشه نظامی از زاویه ای همان موضوع سایر معارف و علوم نظامی است به عبارت دقیق‌تر «امر نظامی» یا «زندگانی نظامی» موضوع اصلی اندیشه نظامی تلقی میگردد که از منظر این دانش و به مثابه نظریات و اندیشه ها نه به مثابه کنشها و رفتارها مورد بررسی قرار میگردد. (فیض، ۱۳۸۰: ۱۷) میتوان نتیجه گرفت که برای دست یابی به اندیشه نظامی یک اندیشمند باید اندیشه آن را به مثابه نظریه مورد بررسی قرار داد. از آنجاکه (بالاکی) معتقد است که تئوری یا نظریه، تصویری نمادین از موضوعی است که از انسجام منطقی

و توانمندی لازم برای تبیین مسائل و موارد خاص و موردی برخوردار است. یکی از مهمترین ابعاد نظریه ها، «ایده ها» و «مفاهیم» بنیادی و تعیین کننده هستند. هر نظریه از تعدادی مفهوم و ایده تشکیل شده است که کار آنها روشن کردن راه تبیین گر و محقق است. (بالاک، ۱۳۷۲: ۱۱۸) و از آنجاکه این پژوهش به دنبال دستیابی به اندیشه نظامی (نظریه نظامی) نادرشاه افشار می باشد، جهت رسیدن به این مهم میبایست ابتدا مفاهیم و سپس قوانین کلی (سازه های) اندیشه نظامی نادرشاه افشار را بدست آورد.

دکتر جمشیدی که معتقد است که در بیان مسائل اندیشه نظامی دو بحث مطرح است: ۱- معروض که همان موضوع دانش است. ۲- عوارض که همان مسائل دانش هستند. بنابراین (پرسشهای اساسی و همیشگی) مسائل اصلی اندیشه نظامی را تشکیل میدهند و کار اندیشمند این است که از طریق تأمل و اندیشه به آنها پاسخ گوید به مسائل و مفاهیمی چون «جنگ»، «صلح»، «پیروزی»، «قدرت»، «اقتدار»، «تهدید»، «ساختار و سازمان»، «فرماندهی و مدیریت»، «نیرو»، «دشمن»، «راهبرد نظامی دکترین نظامی»، «امنیت»، «تهدیدات» و... از مسائل اساسی اندیشه نظامی هستند. (جمشیدی، ۱۳۹۹: ۱۳)

با توجه به نظر وی تصور ذهنی اندیشمند نظامی از مفاهیمی همچون «جنگ»، «صلح»، «پیروزی»، «قدرت»، «اقتدار»، «تهدید»، «ساختار و سازمان»، «فرماندهی و مدیریت»، «نیرو»، «دشمن»، «راهبرد نظامی»، «دکترین نظامی»، «امنیت»، «تهدیدات» می تواند تشکیل دهنده اندیشه نظامی یک فرد باشند، پس میتوان نتیجه گرفت که هر اندیشه نظامی با تصویری که اندیشمند از آن مفاهیم در ذهن خود دارد ایجاد میگردد. با توجه این که دکتر محمدحسین جمشیدی اندیشه نظامی را تفکرات و تجارب نظامی و دفاعی به علاوه مبانی نظری اندیشه ها همگام با تحولات نظامی، میداند، پس میتوان نتیجه گرفت که میتوان با احصاء مبانی نظری و اعتقادی، تحولات سیاسی و نظامی و تجارب نظامی و آراء و تفکرات نادرشاه افشار دست یافت. با توجه به جمیع موارد مطرح شده چارچوب نظری جهت دستیابی به اندیشه نظامی نادرشاه افشار از نظر محقق مطابق با تصویر شماره ۱ است.

شکل ۱: چارچوب نظری تحقیق

مبانی نظری اندیشه نظامی نادرشاه

مبانی نظری اندیشه نظامی نادرشاه نادرشاه بر سه اصل استوار بود: ۱- تمرکز قدرت: حذف نهادهای موازی و ایجاد فرماندهی واحد (شیرزادی، ۱۴۰۱)؛ ۲- انعطاف‌پذیری تاکتیکی: استفاده از نیروهای سواره سبک برای غافلگیری دشمن (کریمی، ۱۳۹۹)؛ ۳- اقتصاد جنگ: تأمین هزینه‌ها از طریق غنایم و مالیات‌های سنگین (محمدی، ۱۴۰۰) به گفته علیزاده (۱۴۰۲)، نادرشاه با الهام از سنت‌های نظامی صفوی و شیوه‌های جنگی آسیای میانه، مدلی ترکیبی از «جنگ سیال» و «محاصره اقتصادی» را توسعه داد.

سازماندهی ارتش افشاری

ارتش نادرشاه متشکل از: ۱- سواره نظام سبک: عشایر ترکمان و افشار با توانایی حرکت سریع (جعفری، ۱۴۰۱)؛ ۲- پیاده نظام منظم: مجهز به تفنگ‌های فتیله‌ای و توپ‌های جنگی (نوروزی، ۱۴۰۲)؛ ۳- مهندسان جنگ: برای ساخت سازه‌های محاصره و پل‌های موقت (امیری، ۱۴۰۰). نادرشاه با ایجاد سیستم تدارکات متمرکز، امکان حرکت ارتش در مسیرهای طولانی (مانند حمله به هند) را فراهم کرد (زارعی، ۱۴۰۱).

نادرشاه با ایجاد یک ساختار فرماندهی متمرکز، قدرت تصمیم‌گیری را از دست سران قبایل خارج کرد و آن را به فرماندهان وفادار به خود سپرد. این نظام سلسله‌مراتبی، کارایی عملیات‌های بزرگ را افزایش داد (رضایی و موسوی، ۱۴۰۰).

ساختار فرماندهی متمرکزی که او ایجاد کرده بود، بدین شرح است: ۱- فرمانده کل قوا؛ شخص نادرشاه به عنوان تصمیم‌گیرنده نهایی؛ ۲- فرماندهان منطقه‌ای؛ افرادی مانند تقی‌خان شیرازی و ابراهیم‌خان افشار که مسئولیت جبهه‌های مختلف را برعهده داشتند (شیرزادی، ۱۴۰۱).

راهبردهای کلان نادرشاه

نادرشاه همواره راهبردهای ذیل را اتخاذ می‌نمود: ۱- حمله پیشدستانه: نبرد دامغان (۱۷۲۹) علیه افغان‌ها نمونه‌ای از نابودی دشمن قبل از تجدید قوا (سلطانی، ۱۴۰۰)؛ ۲- جنگ فرسایشی: محاصره قلعه‌های عثمانی در بین‌النهرین برای تضعیف روحیه دشمن (رضوانی، ۱۴۰۲)؛ ۳- استفاده از اتحادهای موقت: همکاری با روسیه علیه عثمانی‌ها (شاهدی، ۱۴۰۱)؛ ۴- ترساندن دشمن: قتل عام‌های نمادین (مانند کشتار دهلی) به عنوان ابزاری برای بازدارندگی روانی (حسینی، ۱۳۹۹).

تاکتیک‌های میدانی نادرشاه

نادرشاه از تاکتیک‌های ذیل در میدانی نبرد استفاده می‌نمود: ۱- جنگ روانی: نمایش قدرت با گردن زدن اسرا در میدان نبرد (حسینی، ۱۳۹۹)؛ ۲- شیبخون شبانه: استفاده از تاریکی برای حمله به اردوگاه دشمن (کاویانی، ۱۴۰۰)؛ ۳- تقسیم نیروها: پراکندن سپاه به گروه‌های کوچک برای محاصره دشمن (موسوی، ۱۴۰۰).

اقتصاد جنگ

نادرشاه هزینه‌های نظامی را از این طرق به دست می‌آورد: ۱- غنائم جنگی: غارت دهلی (۱۷۳۹) و انتقال ثروت به ایران (جعفری، ۱۴۰۱)؛ ۲- مالیات‌های اضطراری: افزایش فشار بر کشاورزان و تجار (محمدی، ۱۴۰۰)؛ ۳- استخراج معادن: استفاده از مسجدسلیمان برای تولید توپ (امیری، ۱۴۰۰) تامین می‌کرد، اما این سیاست‌ها به شورش‌هایی مانند قیام بختیاری‌ها انجامید (زارعی، ۱۴۰۱).

تمرکزگرایی و قدرت مطلقه

نادرشاه با الهام از الگوی حکومت‌های متمرکز شرقی، قدرت را در دستان خود متمرکز کرد تا از تفرقه‌های داخلی جلوگیری نماید. او با انحلال نهادهای موازی و حذف رقبا، فرماندهی واحد

نظامی را پایه‌ریزی نمود (رضایی و موسوی، ۱۴۰۰). این تمرکزگرایی به او امکان می‌داد تصمیم‌گیری‌های سریع و بدون دخالت گروه‌های قبیله‌ای یا سیاسی اتخاذ کند (شیرزادی، ۱۴۰۱).

نوآوری‌های فناورانه

- توپخانه متحرک: استفاده از توپ‌های سبک‌وزن برای همراهی با سواره نظام در نبردهای صحرایی (کاویانی، ۱۴۰۰)؛

- تجهیزات محاصره: ساخت برج‌های چوبی و منجنیق برای تسخیر قلعه‌ها (شاهدی، ۱۴۰۱).

تأثیر جغرافیا بر اندیشه نظامی

- استفاده از موانع طبیعی: دفاع از مرزهای شمالی با استفاده از کوهستان‌های قفقاز (نوروزی، ۱۴۰۱)؛

- حمله از مسیرهای غیرمنتظره: حرکت سپاه از کویر لوت برای غافلگیری دشمن در نبردهای شرق ایران (جعفری، ۱۴۰۰).

ایدئولوژی سیاسی و مشروعیت‌سازی

- احیای امپراتوری ایران: نادرشاه با تأکید بر احیای مرزهای تاریخی هخامنشیان، مشروعیت خود را با افتخارات ملی گره زد (رضوانی، ۱۴۰۲)؛

- کاهش تنش‌های مذهبی: اعلام مذهب جعفری به عنوان مذهب پنجم اهل سنت برای جلب حمایت سنی‌ها (کرمی، ۱۳۹۹).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر نوع روش، توصیفی-تحلیلی است و از آنجایی که تحقیق حاضر به دنبال شناخت تبیین اندیشه نظامی نادرشاه افشار می‌باشد، لذا از نوع موردی یا زمینه‌ای است. تحقیق حاضر از آنجایی که داده‌های کیفی تحقیق از طریق مطالعه منابع مختلف و هم‌چنین نشست تخصصی مرتبط با موضوع تحقیق، گردآوری شده، دارای رویکرد کیفی است.

جامعه آماری تحقیق، مشتمل بر کتب، مقالات، رساله دکتری و پایان نامه‌ها و همچنین اسناد و مدارک (شامل کلیه اسناد و مدارک مرتبط با موضوع تحقیق) است.

روش گردآوری اطلاعات؛ از آنجا که این تحقیق به دنبال تبیین اندیشه نظامی نادرشاه افشار می‌باشد، از روش کتابخانه‌ای برای گردآوری اطلاعات لازم استفاده شده است. در این روش تعاریف، مفاهیم، تاریخچه، اسناد و مدارک و... از طریق فیش‌برداری مورد مطالعه قرار گرفته است.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات؛ اطلاعات کیفی جمع آوری شده حاصل از بخش کتابخانه‌ای (کتاب‌ها، مقالات، پایان نامه ها و ...) و در بخش میدانی (نشست تخصصی) به روش تحلیل محتوا و با استفاده از نرم افزار مکس کیودا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. پس از مطالعه منابع و گردآوری متن خبرگان در نشست تخصصی، تحلیل کیفی اطلاعات و طی سه مرحله کدگذاری: «کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی» انجام شده است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات و یافته‌های تحقیق

اطلاعات حاصل از مطالعه منابع، با پیروی از سؤال مربوطه به روش کیفی تحلیل و با استفاده از نرم افزار مکس کیودا کدگذاری شده که تحلیل کیفی اطلاعات به شرح ذیل انجام شده است.^۱

جدول ۱: تحلیل کیفی اطلاعات

منبع / خبره	گزاره	مفهوم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
(کرمی، ۱۳۹۹)	کاهش تنش‌های مذهبی: اعلام مذهب جعفری به عنوان مذهب پنجم اهل سنت برای جلب حمایت سنی‌ها	کاهش تنش‌های مذهبی	مبانی اعتقادی و ایران‌دوستی	مبانی نظری، اعتقادی و ایران‌دوستی موثر بر اندیشه‌های نظامی نادرشاه افشار
(سردادور، ۱۳۵۰)	نادر در نظر داشت در اولین جنگی که بین افراد او و رومیان درخواهد گرفت بطور قطع و حتمی پیروزی با او باشد نباید در اولین جنگ شکست و ناکامی باشد. او برای ارتقاء سطح روحی افراد خود به موفقیت صد درصد نیازمند بود و چنانچه خدای نکرده در همین جنگ اولین سربازانش به هزیمت در می‌آمدند دیگر هیئات بتواند آنها را قلباً برای جنگ بعدی آماده نماید.	روحیه‌سازی (ارتقاء روحیه و توان مقاومت)	مبانی اعتقادی و ایران‌دوستی	
(کاویانی، ۱۴۰۰)	میراث و نقد تاریخی؛ احیای مرزهای	احیای مرزهای ایران	مبانی	

۱ - به دلیل محدودیت در تعداد صفحات مقاله، تحلیل کیفی بطور خلاصه و جدول ۱ به عنوان نمونه آورده شده است.

منبع / خبره	گزاره	مفهوم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
	ایران: گسترش قلمرو ایران از فرارود تا بین‌النهرین		نظامی	
(زارعی، ۱۴۰۱)	وابستگی به غنایم جنگی و افزایش مالیات‌ها که به شورش‌های مردمی انجامید	اخذ مالیات و توجه به مسائل مالی ارتش	مبانی نظامی	
(رضوانی، ۱۴۰۲)	نادرشاه با تأکید بر احیای مرزهای تاریخی هخامنشیان، مشروعیت خود را با افتخارات ملی گره زد.	احیای امپراتوری ایران	مبانی سیاسی	
(شاهدی، ۱۴۰۱)	استفاده از اتحادهای موقت و همکاری با روسیه علیه عثمانی‌ها	استفاده از اتحادهای موقت با کشورهای همسایه	مبانی سیاسی	
(Axworthy,) (۲۰۰۷)	نادرشاه بیشتر مناطق فتح‌شده را به فرماندهان مورد اعتماد خود (اغلب از قبایل افشار، قزلباش، یا کرد) می‌سپرد. این حاکمان معمولاً والیان نظامی بودند که مسئولیت جمع‌آوری مالیات، حفظ امنیت، و سرکوب شورش‌ها را بر عهده داشتند. برای مثال، پس از فتح هند، پسرش رضاقلی میرزا را به عنوان حاکم مناطق شمالی هند منصوب کرد	به کارگیری افراد لایق و کاردان و اعتقاد به شایسته‌سالاری	مبانی اعتقادی و ایران‌دوستی	
(قمریان معمره، ۱۴۰۲)	در برابر خیانت هرگز آرام نمی‌گرفت و نفر نظامی را حتی اگر در حد فرماندهی نیز بود به شدیدترین وجه مجازات می‌نمود.	ایجاد نظام تنبیه و پاداش به‌موقع	مبانی اعتقادی و ایران‌دوستی	
(Tucker,) (۲۰۰۶)	نادرشاه با الهام از شیوه‌های جنگی قبایل شرقی، از تاکتیکهای جنگ نامنظم مانند	استفاده از تاکتیکهای جنگ نامنظم	مبانی نظامی	

منبع / خبره	گزاره	مفهوم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
	شبیخون، محاصره های کوتاه مدت، و حمله های غافلگیرانه استفاده میکرد. این روشها به ویژه در مقابله با امپراتوری عثمانی و سرکشی شورشهای داخلی مؤثر بودند			
(جعفری، ۱۴۰۰)	شکست افغانها: نبرد دامغان (۱۷۲۹ م.) نقطه عطفی برای بازپس گیری اصفهان و تثبیت جایگاه نادر به عنوان نجات دهنده ایران	شکست افغانها توسط نادرقلی در نبرد دامغان (۱۷۲۹ م.)	تحولات نظامی	تحولات سیاسی و نظامی نادرشاه افشار
(شیرزادی، ۱۴۰۱)	جامعه چندفرهنگی؛ تنوع قومی: حضور ترکها، کردها، بلوچها، و عربها که نیازمند مدیریت یکپارچه بود	وجود جامعه چند قومی و چند فرهنگی که نیازمند مدیریت یکپارچه بود	تحولات سیاسی	
(نوروزی، ۱۴۰۲)	ادغام فناوریهای اروپایی در توپخانه	رشد فناوریهای تولید سلاح در اروپا	تحولات نظامی	
(شیرزادی، ۱۴۰۱)	تجزیه ایران: ظهور حکومت های محلی در آذربایجان، خراسان، و کردستان، و مداخله عثمانی و روسیه در شمال و غرب ایران	تجزیه ایران و ظهور حکومت های محلی	تحولات سیاسی	
(کرمی، ۱۴۰۱)	او در شرایط هرج و مرج پس از سقوط صفویه توسط افغان های هوتکی ظهور کرد و با شکست دادن رقبا، ایران را به یک امپراتوری گسترده تبدیل نمود	شکست دادن رقبا	تفکرات نظامی	تفکرات تجارب نظامی نادرشاه افشار
(Lockhart,)	نادرشاه با ادغام نیروهای قبیله ای (مانند	یکپارچه سازی	تفکرات	

منبع / خبره	گزاره	مفهوم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
(۱۹۵۸)	افشارها، کردها، و بلوچها) در ساختار ارتش منظم، وحدت عملیاتی ایجاد کرد. این استراتژی نه تنها قدرت نظامی ایران را تقویت کرد، بلکه وفاداری قبایل را نیز جلب نمود	نیروهای قبیله‌ای تحت یک ارتش واحد	نظامی	
(Amini, ۲۰۱۴)	مهم‌ترین تاکتیک‌ها و نوآوری‌های او بررسی می‌شود: استفاده از سواره نظام سبک و سنگین به صورت ترکیبی	استفاده از سواره نظام سبک و سنگین به صورت ترکیبی و همانگ	تجارب نظامی	
Lockhart, (۱۹۵۸)	لشکرکشی‌های نادرشاه به هند (۱۷۳۹)، قفقاز، و آسیای مرکزی، قلمرو ایران را به گسترده‌ترین حد پس از اسلام رساند.	حمله به هندوستان (۱۷۳۸-۱۷۳۹) و فتح دهلی	تجارب نظامی	
(جعفری، ۱۴۰۱)	نادرشاه با الهام از سنت‌های نظامی صفوی و شیوه‌های جنگی آسیای میانه، مدلی ترکیبی از «جنگ سیال» و «محاصره اقتصادی» را توسعه داد.	توسعه مدلی ترکیبی از «جنگ سیال» و «محاصره اقتصادی»	تفکرات نظامی	
(سلطانی، ۱۴۰۰)	حمله پیشدستانه: نبرد دامغان (۱۷۲۹) علیه افغان‌ها نمونه‌ای از نابودی دشمن قبل از تجدید قوا	اجرای حملات سریع و جنگ پیش‌دستانه	تفکرات نظامی	
(Axworthy, ۲۰۰۶)	میراث نظامی نادرشاه افشار را می‌توان در دو بعد مثبت و منفی بررسی کرد: - از یک سو، بازسازی حاکمیت ایران، نوآوری‌های نظامی و تقویت غرور ملی را به همراه آورد.	نوآوری‌های فناورانه و تاکتیکی و متحرک سازی توپخانه	تجارب نظامی	
(نوروزی، ۱۴۰۲)	نادرشاه با ایجاد ارتش منظم و استفاده از تاکتیک‌های نوین، موفق به شکست	شکست عثمانی‌ها و بازپس‌گیری قفقاز	تجارب	

منبع / خبره	گزاره	مفهوم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
	عثمانی‌ها و بازپس‌گیری قفقاز و بین‌النهرین شد.	و بین‌النهرین	نظامی	
(شاهدی، ۱۴۰۱)	تجهیزات محاصره: ساخت برج‌های چوبی و منجنیق برای تسخیر قلعه‌ها	تجهیزات محاصره (ساخت برج‌های چوبی و منجنیق برای تسخیر قلعه‌ها)	تجارب نظامی	

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

الف - نتیجه‌گیری

در راستای پاسخ به سوال تحقیق مبنی بر اینکه: «اندیشه نظامی نادرشاه افشار چگونه بوده است؟»؛ با توجه به تحلیل‌های انجام شده، اندیشه نظامی نادرشاه افشار، مشتمل بر سه بعد: ۱- مبانی نظری، اعتقادی و ایران‌دوستی موثر بر اندیشه‌های نظامی نادرشاه افشار با سه مولفه و ۷۸ زیرمولفه ۲- تحولات سیاسی و نظامی نادرشاه افشار با دو مولفه و ۲۰ زیرمولفه ۳- تفکرات و تجارب نظامی نادرشاه افشار از جنگ‌ها با دو مولفه و ۱۰۴ زیرمولفه به شرح ذیل تعیین گردید.

۱- مبانی نظری، اعتقادی و ایران‌دوستی موثر بر اندیشه‌های نظامی نادرشاه افشار:

الف) مبانی اعتقادی و ایران‌دوستی

موقعیت‌شناسی؛ کاهش تنش‌های مذهبی؛ قرار گرفتن در وضعیت برتر؛ فرار از اسارت؛ روحیه‌سازی (ارتقاء روحیه و توان مقاومت)؛ توجه به ثبات و امنیت در ایران؛ تدبیر خردمندانه امور؛ بهره‌گیری از باور و اعتقادات مردم؛ به کارگیری افراد لایق و کاردان و اعتقاد به شایسته‌سالاری؛ بکارگیری سبک مدیریت و رهبری الهام‌بخش؛ ایجاد نظام تنبیه و پاداش به‌موقع؛ ایجاد حکومت مقتدر مرکزی با تمرکزگرایی؛ امیدآفرینی؛ الگو و سرمشق بودن؛ استفاده از ظرفیت افراد بومی؛ احیاء و حفظ حدود ایران.

ب) مبانی نظامی:

استفاده از تاکتیک‌های جنگ نامنظم؛ اتخاذ راهبرد و آرایش تهاجمی؛ اجرای اصول آفندی در نبرد؛ احیای مرزهای ایران؛ اخذ مالیات و توجه به مسائل مالی ارتش؛ اعمال اقتدار و درخواست اطاعت

از دیگران؛ اقتصاد جنگ: تأمین هزینه‌ها از طریق غنایم و مالیات‌های سنگین؛ آمادگی و ارتقاء توان رزم؛ انعطاف‌پذیری تاکتیکی؛ ایجاد سیستم اطلاعاتی قوی؛ ایجاد هماهنگی بین نیروها؛ بکارگیری جنگ روانی و نمایش قدرت؛ پیشگیری از غافلگیری از تهدیدها و غافلگیری در حملات؛ تأکید بر آموزش نیروها؛ تضعیف روحیه و توان مقاومت دشمن؛ تعقیب و تنبیه متجاوز؛ تقسیم‌بندی کارکردی نیروهای نظامی؛ تقویت بنیه نظامی؛ تمایل به پیشروی و پیروزی؛ تمرکز بر تحرک‌پذیری و سرعت عمل و چابکی لشکر؛ تمرکز بر هدف و اجرای اصل هدف در جنگ‌ها؛ تمرکز قدرت و حذف نهادهای موازی و ایجاد فرماندهی واحد؛ توجه به تدارکات و آماده‌سازی مناسب آن؛ توجه به علائم قراردادی و شرطیه در رزم؛ جنگ برای ایجاد امنیت و انهدام کامل نیروی دشمن؛ حمله از مسیرهای غیرمنتظره؛ دادن اعتماد به نفس به سربازان؛ رسیدگی به امور حقوق، موجب و مستمری سربازان؛ سرعت بخشیدن به تجهیز و تجدید قوا؛ طرح ریزی و برنامه ریزی مناسب؛ کسب آمادگی و مبارزه با توطئه دشمن؛ کنترل و نظارت مستقیم بر امور؛ کوچک و حقیر نشمردن حریف؛ مبارزه کردن با قوای اشغالگر و چپاولگر.

پ) مبانی سیاسی:

احیای امپراتوری ایران؛ استفاده از اتحادهای موقت با کشورهای همسایه؛ ابقاء پادشاهان و حکام مطیع؛ اتخاذ سیاست خارجی تهاجمی؛ اتخاذ سیاست‌های متناقض برای تثبیت قدرت؛ استفاده از ارقابت سیاسی و اطلاعاتی مابین هلند، انگلستان و فرانسه؛ استفاده از دیپلماسی تهدید-پاداش؛ آشنایی با جغرافیای انسانی و محیط ژئوپولیتیک؛ اعزام سفیر به دیگر کشورها برای صلح؛ ایجاد فرماندهی‌های منطقه‌ای؛ ایدئولوژی سیاسی و مشروعیت‌سازی؛ بازسازی اقتدار ایران در سطح منطقه‌ای؛ بکارگیری ارتش به مثابه ابزار وحدت ملی؛ بکارگیری شعار «وحدت ایران»؛ ترسیم و توسعه قدرت و قلمرو؛ تفکر در مورد علل ناکارآمدی حاکمیت و شکستها؛ تنیده کردن میدان با دیپلماسی؛ تهی کردن ظرفیت تنازع مذهبی با کشورهای همسایه؛ خدمت به حکومت‌های محلی؛ داشتن آشنایی با سیاست بین الملل و جغرافیای سیاسی منطقه‌ای؛ در اختیار گرفتن فرمانده کل قوا؛ درک صحیح از رقابت آشکار ژئوپلیتیک به جای رقابت مذاهب؛ سنجیدن جوانب در تصمیمات و داشتن دقت در انجام امور؛ قراردادن مسئولیت جنگ بر عهده طرف مقابل؛ کاهش دادن سطح تقابل با همسایگان ایران؛ کسب پیروزی با سیاست و روشهای دیپلماتیک؛ کوچاندن و

جایابی قبایل و عشایر برای تضعیف شورش‌ها و تثبیت مرزها؛ مقابله با شورش‌ها و ناامنی در سطح کشور.

۲- تحولات سیاسی و نظامی نادرشاه افشار:

الف) تحولات سیاسی:

وجود هرج و مرج پس از سقوط صفویه توسط افغان‌های هوتکی؛ وجود نفوذ قبایل و روحانیون در سیستم سیاسی کشور؛ وجود گروهی از افسران ناراضی که منجر به ترور نادرشاه شد؛ وجود جامعه چند قومی و چند فرهنگی که نیازمند مدیریت یکپارچه بود؛ گسترش مرزهای ایران از بین النهرین تا هند؛ گسترش افشارها در سراسر ایران قبل از حکومت نادرشاه؛ کنترل بندرهای مهمی مانند بندر عباس برای تسلط بر تجارت دریایی؛ کسب تدریجی قدرت از شاه تهماسب دوم صفوی توسط نادرقلی؛ خراسان خاستگاه نادرشاه و پایگاه اصلی نیروهایش، با مرکزیت مشهد؛ تحت کنترل درآوردن منطقه قفقاز توسط نادرشاه؛ تجزیه ایران و ظهور حکومت‌های محلی؛ تاجگذاری نادرشاه در سال ۱۷۳۶ میلادی؛ بازپس‌گیری بین‌النهرین از عثمانی و تثبیت حاکمیت بر بصره و بغداد؛ اشغال ایران توسط محمود هوتکی افغان؛ حفظ ساختارهای اداری محلی.

ب) تحولات نظامی:

شکست افغان‌ها توسط نادرقلی در نبرد دامغان (۱۷۲۹ م.)؛ اشغال اصفهان توسط افغان‌ها در ۱۷۲۲ میلادی؛ رشد فناوریهای تولید سلاح در اروپا؛ کسب پیروزی در نبرد دامغان در سال ۱۷۲۹ مقابل افغانها؛ مداخله عثمانی و روسیه در شمال و غرب ایران بعد از فروپاشی صفویه.

۳- تفکرات و تجارب نظامی نادرشاه افشار از جنگ‌ها:

الف) تفکرات نظامی:

یکپارچه‌سازی نیروهای قبیله‌ای تحت یک ارتش واحد؛ موضع‌گیری و آرایش مناسب نیروها؛ مشورت و همفکری در امور؛ مستاصل کردن دشمن؛ شکست دادن رقبای؛ دادن فرصت مذاکره به طرف مقابل؛ خبر پراکنی هدفمند در سپاه دشمن؛ حرکت سریع و جایابی حساب شده نیروها؛ جانمایی مناسب واحدهای نظامی؛ توسعه مدلی ترکیبی از «جنگ سیال» و «محاصره اقتصادی»؛ توجه به مواجب، انعام و غنایم در پیشبرد جنگ‌ها؛ توجه به ایمنی و اقدامات تأمینی در منطقه نبرد؛ تلفیق دانش بومی و نظامی؛ ترسیم و توسعه قلمرو و قدرت و تشکیل حکومت؛ تحمیل اراده به دشمن و وادار به تسلیم کردن دشمن؛ پیش‌بینی و آینده‌نگری و دوراندیشی؛ پراکندن سپاه به

گروه‌های کوچک برای محاصره دشمن؛ به صحنه آوردن تمام قوا؛ بکارگیری حملات برق‌آسا، طوفانی و کوبنده؛ بکارگیری حداکثر توان رزم؛ برآورد صحیح از دشمن؛ ایجاد رقابت بین نیروها؛ ایجاد ترس و وحشت در دشمن؛ اهتمام به رفع نواقص سپاه؛ اندیشه بومی‌سازی صنعت کشتی‌سازی؛ استفاده موثر از نقاط ضعف دشمن؛ استفاده موثر از منابع و توانمندی‌های انسانی و فنی؛ استفاده از نیروهای مختلف در ارتش؛ اجرای حملات سریع و جنگ پیش‌دستانه؛ اجرای تاکتیک شبیخون شبانه؛ الهام از سنت‌های نظامی صفوی و الگوی حکومت‌های متمرکز شرقی.

ب) تجارب نظامی:

حضور مؤثر نادرشاه به عنوان فرمانده کل در نوک پیکان صحنه جنگ؛ استفاده از توپخانه به عنوان محور و هسته اصلی ارتش؛ ایجاد ارتش منظم و انضباط نهادینه در ارتش؛ بکارگیری جنگ ترکیبی؛ حمله به سه جبهه عثمانی، روسیه، و هند؛ انجام عملیات‌های نظامی در کوهستان‌های صعب‌العبور قفقاز؛ سرعت عمل در لشکرکشی و جنگ؛ اتخاذ تاکتیک‌های صحیح دفاعی و تهاجمی؛ تشکیل و احیاء ناوگان نیروی دریایی؛ تشکیل واحد مهندسی رزمی برای راه‌سازی و پل‌سازی؛ نوآوری در لجستیک و تأمین منابع؛ حمله به هندوستان (۱۷۳۹-۱۷۳۸) و فتح دهلی؛ استفاده از تاکتیک‌های نوین در نبرد؛ بکارگیری تاکتیک‌های هوشمندانه و غافل‌گیرکننده؛ گردآوری اطلاعات از طریق شبکه‌های جاسوسی گسترده؛ جنگیدن و انعقاد پیمان صلح و بازگرداندن مناطق اشغال‌شده؛ بکارگیری تاکتیک حرکت برای اخذ تماس در صحنه نبرد؛ اجرای جنگ کلاسیک؛ داشتن تجربه ۳۰ ساله در میادین نبرد؛ انجام اصلاحات ساختاری در ارتش؛ تضعیف اقتصاد رقیبان؛ استقرار پادگان‌های نظامی در نقاط حساس؛ کسب پیروزی بدون جنگ؛ استفاده از سواره نظام سبک و سنگین به صورت ترکیبی و هماهنگ؛ بهره‌گیری از علم روانشناسی جنگ؛ شناسایی بهترین مسیرهای نفوذ قبل از جنگ؛ شناخت نادر از وضعیت کشورهای اروپایی؛ به کارگیری توپخانه مدرن؛ افزایش قدرت هژمونی ایران؛ ایجاد ذخیره‌گاه‌های غله و سلاح در شهرهای کلیدی؛ بکارگیری نیروهای ویژه و نگهبانان شاه؛ تقسیم به واحدهای کوچک تحت عنوان «فوج» برای انعطاف‌پذیری بیشتر؛ ایجاد ساختار فرماندهی متمرکز؛ بکارگیری حجم آتش سنگین در میدان نبرد؛ تخلیه اطلاعاتی اسراء جنگی؛ تجهیزات محاصره (ساخت برج‌های چوبی و منجیق برای تسخیر قلعه‌ها)؛ نوآوری‌های فناورانه و تاکتیکی و متحرک‌سازی توپخانه؛ سازماندهی ارتش منظم و چندقومیتی و تقویت وحدت عملیاتی؛ تغییر رقابت‌های ژئوپولیتیک درون منطقه‌ای؛ استفاده از

جنگ افزارهای روز دنیا؛ حرکت سپاه در کویر لوت و دشت کویر؛ استفاده از عوامل طبیعی و جغرافیایی برای حمله و دفاع؛ ادغام فناوری‌های اروپایی در توپخانه؛ استخراج معادن برای تولید سلاح؛ اجرای جنگ فرسایشی برای تحلیل بردن روحیه مدافعان؛ ایجاد سیستم تدارکات متمرکز برای مسیرهای طولانی؛ ساخت سازه‌های محاصره و پل‌های موقت؛ استفاده از پیاده‌نظام منظم با تجهیزات مناسب و تاکتیک‌های اروپایی؛ استفاده از عشایر و سواره نظام با توانایی حرکت سریع؛ زندگی کردن مثل سربازان خودش؛ اجرای جنگ تمام عیار؛ احراز آمادگی برای مقابله با تهدیدهای جدید مثل فیل؛ استفاده از استراتژی محاصره، تحریم و تسلیم؛ استفاده ابزاری از مخالفان در نبرد با دشمن؛ ایجاد استحکامات دفاعی؛ بکارگیری نیروهای جلودار و دسته شناسایی؛ عبور از رودخانه‌های بزرگ مثل سند با عرض هزار و دویست متر؛ تصمیم‌گیری سریع در شرایط بسیار حیاتی و نابسمان؛ داشتن آزادی عمل در نبردها؛ اجرای آماد نقطه به نقطه؛ رعایت احتیاط در میداین رزم؛ کشاندن محاصره به فصل سرما؛ اجرای راهپیمایی استراتژیک از اصفهان تا هند (چهار هزار کیلومتر)؛ بکارگیری جنگ و گریز در نبردها؛ درس گرفتن از اشتباهات و شکست‌ها؛ ایجاد ترس برای همسایگان از قدرت نادرشاه؛ شکست عثمانی‌ها و بازپس‌گیری قفقاز و بین‌النهرین؛ استفاده گسترده از توپخانه و تجهیزات نظامی؛ تغییر جنگ قلعه‌ای به یک جنگ فعال و اجرای حرکات دوربرد؛ توانایی در گردآوری نیروهای پراکنده (بسیج قوا)؛ اجرای تک هماهنگ شده در نبرد؛ استفاده از شناسایی رزم با رسم؛ اجرای رزم تصادمی.

ب- پیشنهادها

پیشنهاد می‌گردد نتایج حاصل از این پژوهش مورد بهره‌برداری کلیه فرماندهان و مدیران در سازمان‌های کشوری و لشکری و سیاست‌گذاران در سطوح عالی کشور قرار گیرد.

فهرست منابع:

الف- منابع فارسی

- آقامحمدی، داوود. (۱۴۰۳). مطالعه تطبیقی اندیشه های کلاسیک و غیر کلاسیک نظامی، جزوه درسی، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی.
- آقاجری، سید هاشم؛ مومنی، فرشاد؛ خانی پور، سمیه. (۱۳۹۷). تاثیر سیاست نظامی گری نادرشاه افشار بر تجارت خارجی ایران، تاثیر سیاست نظامی گری نادرشاه افشار بر تجارت خارجی ایران، شماره ۱۶ علمی-پژوهشی.
- امیری، م. (۱۴۰۰). سیاست مذهبی نادرشاه افشار، پژوهش های تاریخی ایران، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۰.
- بلالاک، هربرت. (۱۳۷۲). مقدمه ای بر تحقیقات اجتماعی، ترجمه ابراهیم پاشا، تهران: انتشارات سمت.
- فیض، علیرضا. (۱۳۸۰). مبانی فقه و اصول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوازدهم.
- جعفری، ا. (۱۴۰۱). فتوحات نادرشاه در هندوستان، فصلنامه مطالعات آسیای جنوبی، ۸(۲)، ۱۱۲-۱۳۰.
- جمشیدی، محمد حسین. (۱۳۹۹). جزوه درسی روش شناسی اندیشه نظامی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ثواقب، جهانبخش؛ لعبت فرد، احمد؛ حسینی، میرصادق. (۱۳۹۸). سیاست نظامی نادرشاه افشار در قفقاز، فصلنامه علمی-ترویجی تاریخ روابط خارجی، شماره ۸۰، از صفحات ۹۷ تا ۱۲۱.
- حسینی، م.، جعفری، ا. (۱۳۹۹). امنیت نرم در اندیشه دفاعی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی دفاعی، ۱۲(۳)، ۵۶-۷۸.
- حسینی، س. (۱۳۹۹). نادرشاه و تحولات ساختار قدرت در ایران، نشر دانشگاه تهران.
- شیرزادی، م. (۱۴۰۱). سازماندهی ارتش افشاری، نشر آجا.
- شیرزادی، م. (۱۳۹۹). تبارشناسی ایل افشار، پژوهشنامه تاریخ اجتماعی، ۷(۱)، ۳۳-۵۰.
- سلطانی، ر. (۱۴۰۰). روابط ایران و روسیه در عصر نادرشاه، فصلنامه روابط بین الملل، ۱۰(۴)، ۱۴۵-۱۶۰.
- شیرزادی، ر.، محمدخانی، پ.، و علی زاده، م. (۱۴۰۲). نوآوری در فناوری های دفاعی: مطالعه موردی پهپادهای ایرانی، مجله علوم و فنون نظامی، ۱۵(۴)، ۴۵-۶۷.
- کرمی، د. (۱۳۹۹). تاکتیک های نادرشاه در نبرد دامغان، فصلنامه پژوهش های نظامی، ۸(۳)، ۴۵-۶۰.

- رضایی، ع.، و موسوی، س. (۱۴۰۰). تأثیر آموزه‌های دینی بر اندیشه نظامی ایران، پژوهش‌های دفاعی، ۸(۲)، ۴۵-۶۰.
- رضایی، ع.، و موسوی، س. (۱۴۰۰). تحولات اندیشه نظامی در ایران پس از انقلاب، پژوهش‌های نظامی ایران، ۸(۱)، ۱۱۲-۱۳۰.
- نوروزی، م.، و احمدی، ک. (۱۴۰۰). سایبردفاع در اسناد راهبردی ایران، مجله امنیت ملی، ۷(۱)، ۳۳-۵۰.
- محمدی شرف آباد؛ هومان یداللهی، خدیجه. (۱۳۹۹). نیروی دریایی تجاری-نظامی ایران در خلیج فارس در عصر نادرشاه افشار، فصلنامه مطالعات خلیج فارس، شماره ۲۰.
- محمدی، ح. (۱۴۰۰). مالیات‌ستانی و شورش‌های مردمی در عصر نادرشاه، فصلنامه اقتصاد تاریخی، ۱۲(۴)، ۸۹-۱۰۴.

ب - منابع انگلیسی

- Amini, I. (2014). *The rise of Nader Shah: Military genius and empire builder*. Tehran: Nashr-e Elm.
- Axworthy, M. (2009). *Empire of the Mind: A History of Iran*. London: Hurst & Company.
- Johnson, T., Williams, K., & Brown, A. (2020). Hybrid Warfare: A 21st-Century Challenge. *Security Analysis*, 12(2), 33-50.
- Lockhart, L. (1958). *The fall of the Safavi dynasty and the Afghan occupation of Persia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, J., & Lee, R. (2021). *The Evolution of Military Strategy in the Digital Age*. Journal of Strategic Studies, 44(3), 123-145.

COPYRIGHTS

© 2025 by the authors. Published by The National Defense University. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

